

Голас Радзімы

Выданне 9
Культурна-адукацыйны цэнтр

№ 16 (1278) КРАСАВІК 1973 г. ВYДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВYДАННЯ 18-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

Мінск. Партызанскі праспект вечарам.

Фота М. БАНДАРЬКА.

ГОРАД ВЕЧАРАМ

Калі дзень схіляецца к канцу, а сонца коціцца за навакольныя лясы і пагоркі, пасылаючы на зямлю свае апошнія промі, Мінск мяняе аблічча. Спачатку горад бурліць натоўпам людзей, хвалямі машын, стомлена дыхае, спяшаючыся адпачыць пасля дзённай працы. Потым супакоіваецца і заціхае, запальвае агні, запавольвае тэмп жыцця. Наступае вечар.

Вячэрні час напўняе горад сваімі асаблівымі фарбамі, цэнямі, гукамі. І тады ў чалавека з'яўляецца іншы настрой — той спакойны стан душы, калі хочацца выйсці з дому, прагуляцца па вуліцы, прысесці ў скверы на лаўку пад маладымі ліпамі. І памарыць, седзячы там. Або пагутарыць з сябрамі пра жыццё-быццё.

Не кожны з мінчан выходзіць у гэты час на прагулку — ёсць, вядома, і дамаседы. Ад-

ны адпачываюць у мяккіх крэслах, быццам прывязаныя да тэлевізараў, іншыя няньчаць дзяцей, чытаюць кнігі, вядуць шахматныя баталіі. Але ў гэты цудоўны веснавы вечар і яны знаходзяць час, каб выйсці на вуліцу і палюбавацца родным горадам.

Каля любога дома чалавека сустрэне шум і гоман дзетвары. Малым пара бы і дамоў, бо ўжо сцягнула, а яны ўсё не перастаюць бегаць, ганяюць мячы, гуляюць і смяюцца. Нялёгка даклікацца іх у такі вечар. Таму часта можна назіраць «канфлікт» паміж строгай маці і якім-небудзь непакорным карапузам, што з усёй сілы рвецца з матчыных рук, просячыся хоць адну хвілінку пагуляць яшчэ з малымі.

А для моладзі вечар толькі пачынаецца. Па праспектах, плошчах і шырокіх вуліцах ходзяць пары, групы хлопцаў і

дзяўчат. У вочы кідаюцца ўборы — моладзь апранаецца з густам і шыкоўна. Жарты і смех. Знаёмствы, сустрэчы. Музыка і танцы ў кафэ і рэстаранах. Духавыя аркестры ў парках, дзе пад адкрытым небам гуляюць не спяняюцца далазна. І гандаль кветкамі і марожаным, без якіх не можа быць адпаведнай увагі да дзяўчат.

То тут, то там да прыпынкаў тралейбусаў і таксі раптам накатваюцца натоўпы людзей. Гэта значыць, што паблізу скончыўся чарговы кінасеанс або спектакль у тэатры. Гледачоў адразу пазнаеш па ўсхваляваных тварах, па размовах і спрэчках, якія яны вядуць, абмяркоўваючы толькі што ўбачанае. А ля тэатраў сустрэнеш і сялян — вечарамі яны часта прыязджаюць з навакольных і нават далёкіх вёсак у беларускі, рускі або оперны тэатры. Вось у калгасны аўтобус садзяцца: дзед-пенсіянер, маладыя жанчыны, мусіць, даярыкі, франтаватыя хлопцы — механізатары і ляснікі, які, вярнуўшыся з абходу, не паспеў надзець святочнага касцюма, а так і прыехаў у сваёй уніформе.

Чым пазней, тым менш на вячэрніх вуліцах народу. Меней людзей старых, сярэдняга ўзросту, больш моладзі. На лаўках у парку імя Чэлюскінцаў або ля помніка Янку Купалу недзе пад поўнач застаюцца толькі рэдкія пары. Ля дамоў шпарка прабягаюць дзяўчаты, паруючы цішыню цоканнем абцасаў — спяшаюцца,

каб не ўгнавіць сваіх маці, бо ўсе на свеце маці не любяць, калі дочки позна гуляюць. Паволі крочаць хлопцы з гітарай — гэтыя, відаць, бацькоў не баяцца. У таксі садзіцца сям'я — муж, жонка і дзеці, якія вяртаюцца з гасцей. Міма праязджае рыбакоў на ўласнай машыне — гэты відаць па вудах, што прывязаны да верхняга багажніка аўтамабіля. Патрохі горад пусцее.

Канчаюць дзяжурства і тыя маладыя людзі, якіх можна было бачыць на вуліцах горада з чырвонымі павязкамі на рукавах. Хто яны? Гэта рабочыя, служачыя, студэнты — члены добраахвотных народных дружын. Ходзяць яны па горадзе групамі па тры-пяць чалавек, назіраюць, каб захоўваўся грамадскі парадак. Наогул, дружыннікі — гэта мінчане, якія сочаць, каб у іх уласным горадзе былі цішыня і спакой, каб людзям не папсавалі настрой які-небудзь хуліган або занадта гарачы юнак, дадаткова падагрэты лішняй порцыяй моцнага напітку ў рэстаране. Сярод дружыннікаў ёсць і дзяўчаты. Дарэчы, зусім нядаўна дзве маладыя швачкі са швейнага аб'яднання «Камсамолка» Ніна Весніч і Ганна Іванова з дапамогай прахожых затрымалі і адправілі ў міліцыю хулігана, за што ім былі выданы грашовыя прэміі.

Чаму такую функцыю выконваюць не работнікі міліцыі, а самі жыхары горада? Таму, што папярэджанне дробных па-

рушэнняў грамадскага парадку і барацьба з імі не патрабуюць ні адмысловай падрыхтоўкі, ні асаблівага ўмення, ні ўжывання зброі. А крымінальныя злачынствы на вуліцы здараюцца рэдка. З тым жа, хто паводзіць сябе дрэнна, лёгка спраўляюцца дружыннікі.

Вядома, вечарам у горадзе дзяжурць і міліцыя. Але яе можна сустрэць радзей, чым рабочых з чырвонымі павязкамі. Можна нават сказаць, што міліцыя ў Мінску асабліва работай не абцяжарана. Хто ў нас самы галоўны парушальнік парадку? П'яны і хуліган. А калі няма прафесійных злачынстваў, арганізаваных банд, калі ні ў кога няма зброі, ніколі не здараецца рабаўніцтва банкаў, пошт, універмагаў, то няцяжка ўявіць, што клопаты ў міліцыі невялікія. Ёй і жыхары горада дапамагаюць.

Пападзецца, напрыклад, у магазіне або кіна-тэатры брыдкаслоў ці хуліган, пачне размахваць кулакамі — незнаёмыя мужчыны возьмуць яго далікатна за каўнер і прывядуць да міліцыянера: маўляў, адвядзі яго, куды трэба, і сунімі, каб людзям не назаляў.

Таму і вяртаюцца позна з паркаў дзяўчаты, не думаючы аб нейкай неясцецы. Таму жывуць у Мінску людзі дзесяты год і не прыгадоўць, каб вечарам ці ноччу адбылося нешта надзвычайнае.

У нас у Мінску вечарам хоруша і ціха. Як і ва ўсіх беларускіх гарадах.

ПОЧЕМУ УСТОЙЧИВ РУБЛЬ?

В Советском Союзе нет инфляционных явлений. Каким же образом достигается устойчивость нашей валюты?

Сущность инфляции состоит в повышении уровня цен как последствия чрезмерного выпуска денег в обращение. Цены на все товары и услуги в нашей стране устанавливаются государственными органами: Комитетом цен Совета Министров СССР и комитетами цен при правительствах союзных республик. В контроле за ценами принимают деятельное участие партийные и профсоюзные организации.

Методы контроля сами по себе не могли бы иметь достаточно успеха, не будь объективных экономических условий для стабильности цен. Они заключаются в планомерном и сбалансированном развитии народного хозяйства, в бездефицитности государственного бюджета, в планировании кредитных операций и денежного обращения.

Стабильности и твердости рубля удалось достичь не сразу, а лишь в процессе восстановления экономики и строительства социализма. Ряд денежных реформ позволил повысить устойчивость рубля, которая потом росла из года в год. В начале 1961 года золотое содержание рубля было установлено в размере 0,987 412 грамма чистого золота. Исходя из этого и определяется паритетный курс рубля. Американский доллар до декабря 1971 года приравнивался к 90 копейкам. После уменьшения золотого содержания доллара на 7,9 процента его курс относительно рубля снизился до 82,9 копейки. В связи с новой девальвацией доллара Государственный банк СССР в феврале 1973 года установил его курс к рублю на уровне 74,61 копейки.

Но стабильность рубля опирается не только на золотую основу. Постоянно растет и его покупательная способность. В послевоенное время в СССР происходило интенсивное снижение розничных цен. С 1948 года по 1954 индекс розничных цен снизился на 57 процентов — в 2,3 раза. Затем экономическая политика Коммунистической партии ориентировалась на стабилизацию среднего уровня розничных цен. Было признано предпочтительным добиваться дальнейшего повышения уровня жизни населения путем увеличения заработной платы, пенсий и осуществления других социальных мер.

При стабильности среднего уровня розничных цен и тарифов на все виды услуг (включая квартирную плату) средняя заработная плата рабочих и служащих увеличилась за последние семнадцать лет в 1,8 раза. В то же время росли расходы государства и отдельных предприятий на социальные цели — народное образование, медицинскую помощь, содержание детей в яслях и детских садах, на выплату пенсий, пособий при временной нетрудоспособности и другие. Эти расходы увеличились с 1955 года по 1972 год в 4,7 раза.

Залогом стабильности советского рубля является также бездефицитный бюджет страны. Более 90 процентов доходов поступает в бюджет от государственных и частично от кооперативных предприятий. Бюджет государства в целом регулярно выполняется с превышением доходов над расходами. В 1969 году это превышение составило 1,5 миллиарда рублей, в 1970 году — 1,6 миллиарда рублей и в 1971 году — 1,8 миллиарда рублей. Свободные средства государственного бюджета, хранящиеся в Госбанке СССР, служат одним из важных источников краткосрочного и долгосрочного кредитования народного хозяйства.

Выпуск денег в обращение в СССР регламентируется жестко. Он определяется реальными потребностями растущего товарного оборота. Подавляющая часть всего оборота наличных денег в стране концентрируется в Государственном банке. Все предстоящие поступления наличных денег и выдачи их могут быть заранее учтены. И это понятно, ведь определяются они планами розничного товарооборота и развития сферы услуг, фондами заработной платы и другими плановыми показателями. С учетом этого составляется кассовый план Государственного банка (план наличных денежных оборотов).

Действующий в СССР механизм управления денежным обращением и кредитом обеспечивает устойчивость советского рубля и дает возможность эффективно использовать его для развития экономики, выполнения народнохозяйственных планов.

Н. МАРГОЛИН,
начальник подотдела балансов денежных доходов и расходов населения Госплана СССР.
АПН.

Центральный универсам Мінска... Штодзённа яго наведваюць тысячы жыхароў і гасцей горада. У ім можна купіць усё — ад іголки з ніткай і святочнага касцюма да пральнай машыны і тэлевізара. Тавараабарот ЦУМа складае 250 тысяч рублёў у дзень.

30 секцый магазіна працуюць па метаду самаабслугоўвання. У іх прыменена лінейная расстаноўка абсталявання, што дазваляе рацыянальна выкарыстоўваць гандлёвую плошчу і зручна для пакупнікоў. У дэманстрацыйнай зале ЦУМа рэгулярна праводзяцца выстаўкі-продажы, на якіх можна зрабіць пакупку і атрымаць кваліфікаваную кансультацыю. Усяго ж калектыву ўнівермага аказвае наведвальнікам больш за 30 відаў дадатковых паслуг. Толькі за мінулы год імі карысталіся вышэй 170 тысяч чалавек.

НА ЗДЫМКАХ: 1. Цэнтральны ўніверсам «Мінск». 2. Секцыя электратавараў. Таваразнаўца Віктар МАРКАВЕЦ рыхтуеца да адкрыцця магазіна. 3. У гандлёвай зале ўнівермага.

◆ НАШИ КАРЭСПАНДЭНТЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ ◆

ЧАРОЎНЫЯ ГУКІ «БЕЛАРУСІ»

Барысаў па праву можна назваць музычным горадам. Праўда, тут пакуль што няма ўласнай кансерваторыі або філармоніі. Але ў горадзе ёсць прадпрыемства, дзе музыка гучыць, бадай што, не радзей, чым у іншай канцэртнай зале. Тут ствараюцца выдатныя музычныя інструменты — піяніна «Беларусь» і «Актава».

На фабрыцы працуюць на рэдкасць таленавітыя людзі, бо тонкі слых і музычныя веды тут неабходныя для большасці рабочых.

У Барысаве наогул любяць музыку. Як падлічылі спецыялісты, у горадзе з 90-тысячным насельніцтвам налічваецца каля трох тысяч піяніна. На іх іграюць і дарослыя, і дзеці. Для юных музыкантаў у Барысаве адкрыта спецыяльная школа. У ёй цяпер 550 вучняў. А на буйнейшых прадпрыемствах — фанеразаводным і дрэваапрацоўчым камбінатах, шклозаводе і іншых ёсць музычныя студыі. Мае такую студию і фабрыка піяніна. Сярод яе выхаванцаў тыя, хто расце на змену сваім бацькам, стваральнікам цудоўных інструментаў.

Заснавалі фабрыку ў даваенны час на базе дрэваапрацоўчага завода. Такое прадпрыемства было першым у Беларусі, таму новаму незвычайнаму рамяству група барысаўскіх рабочых вучылася ў Ленінградзе. Сярод першых сталяроў і настройшчыкаў, слесараў і рэгуляроўшчыкаў былі С. Бяляеў, В. Басалкін, А. Баршай, С. Марцынкевіч, М. Смолін, З. Лабзо. Некаторыя з іх і па сённяшні дзень працуюць на фабрыцы, ахвотна перадаюць свой вопыт моладзі.

У ліку першых прадпрыемстваў барысаўчане аднавілі з руін пасля вайны фабрыку піяніна. Вярнуліся на свае рабочыя месцы спецыялісты, вопытныя майстры. Ужо ў 1946 годзе было выраблена дзесяць піяніна. Да свайго 20-годдзя фабрыка давала выпуск інструментаў

амаль да сямі тысяч у год. Менавіта тады піяніна атрымала назву «Беларусь».

— У часе рэканструкцыі, — расказвае дырэктар прадпрыемства Міхаіл Кудзін, — была наладжана ўласная вытворчасць механікі і клавіратуры. Да гэтага многія вузлы і дэталі мы атрымлівалі з іншых прадпрыемстваў краіны. Фабрыка набыла сучаснае абсталяванне, расшырыліся яе цэхі, былі ўзведзены новыя вытворчыя участкі.

У маі 1967 года рабочыя фабрыкі адзначылі важную падзею — з канвеера сыйшло 200-тысячнае піяніна. Цяпер на прадпрыемстве кожны суткі вырабляецца 80 першакласных музычных інструментаў.

Неўзабаве пасля рэканструкцыі калектыву канструктараў фабрыкі распрацаваў новую мадэль піяніна — «Актава». Па сваіх якасцях і аддзелцы яна ў многім адрозніваецца ад папярэдняй. «Актава» атрымала высокую ацэнку спецыялістаў. Яе адобрыў мастацкі савет пастаяннага павялічана лепшых узораў тавараў народнага спажывання ВДНГ СССР. «Інструмент характарызуецца мяккі, поўны тэмбр гу-

ку, палепшаныя ігравыя якасці. Клавіатура больш зручная, лёгкая, роўная. Архітэктурнае афармленне корпуса выканана ў сучасным стылі», — адзначыла тады Дзяржаўная прыёмная камісія.

Сёлетая фабрыка запусціла ў серыйную вытворчасць піяніна «Беларусь-7». Яго распрацавалі канструктары Валерый Матавілаў, Віктар Станкевіч, Іна Касцяневіч, Анатоль Гурскі. Дапамагалі ім усе — тэхнолагі і сталяры, настройшчыкі і рэгуляроўшчыкі. Цяпер новы інструмент паступае ў магазіны Мінска і Гомеля, Ерэвана і Баку, Рыгі і Таліна.

Нядаўна прадпрыемства выканала першыя заказы па пастаўцы сваёй прадукцыі замежным краінам. «Беларусь» адпраўляецца цяпер у Балгарыю і Югаславію. Заказы паступілі з Бельгіі, Галандыі і іншых краін.

Інжынер Галіна Калтунова паказала мне цэлы стос пісьмаў-водгукі, што ідуць у аддзел тэхнічнага кантролю з розных мясцін. Вось што, напрыклад, піша сям'я Эдуарда Харчанкі з Баку: «Мы набылі піяніна вашай вытворчасці. Гэта цудоўны інструмент! Выдатныя акустычныя і ігравыя якасці дазваляюць выконваць на ім

любяя музычныя творы. Шчырае дзякуй!» А гэта допіс выкладчыка музыкі з Кутаісі, заслужанага педагога Грузінскай ССР Цінацін Пачуха: «Піяніна «Беларусь» карыстаецца вялікім поспехам не толькі ў аматараў музыкі, але і ў нас, музыкантаў-прафесіяналаў. Добрая работа педаляў і клавіратуры дазваляе выканаць дзясятак разнастайнай меладычнасці». Некалькі слоў з пісьма эксперта па культтаварах з Ферганы Б. Шурьгіна: «Педагогі музычных школ Узбекістана, з якімі мне даводзіцца сустракацца, праводзі перадачу шчырую падзяку ўсяму калектыву Барысаўскай фабрыкі за выдатныя піяніна. Яны ніколі не затрымліваюцца ў нашых магазінах, а гэта — лепшае сведчанне іх папулярнасці!».

Падобныя водгукі, зразумела, чужы прыемна, але на фабрыцы не супакойваюцца дасягнутымі поспехамі. Тут па-ранейшаму ўвесь час ідуць творчыя пошукі, паліпаецца інавацыя прадукцыі. Вось і цяпер рыхтуюцца новыя ўзоры інструментаў, якія будуць мець яшчэ большы дыяпазон і працягласць гучання, багаты тэмбр.

П. БАРОДКА.

Гродзенскі сельскагаспадарчы інстытут. Студэнты факультэта аховы раслін Рычард САУКО і Лілія КАРЫЦЬКА ў адной з лабараторый. Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

З УСІХ КАНТЫНЕНТАЎ

Супрацоўніцтва СССР з замежнымі краінамі ў падрыхтоўцы нацыянальных кадраў ажыццяўляецца ў розных формах. Савецкі Саюз удзельнічае ў складанні перспектывных планаў і праграм развіцця адукацыі і іх фінансаванні, будзе ў гэтых краінах розныя навучальныя ўстановы, вучэбна-навуковыя цэнтры, даследчыя лабараторыі і да т. п.

Міжнародныя сувязі СССР у галіне вышэйшай адукацыі ажыццяўляюцца са 135 краінамі свету. Цяпер у нашай краіне навучаюцца грамадзяне 12 сацыялістычных дзяржаў, 18 краін Цэнтральнай і Паўднёва-Усходняй Азіі, 17 арабскіх, 44 краін Афрыкі, размешчаных на паўдзень ад Сахары, 22 краін Лацінскай Амерыкі, 22 развітых капіталістычных дзяржаў. Навучанне ў нас замежных грамадзян ажыццяўляецца амаль 500 навучальнымі ўстановамі і навукова-даследчымі ўстановамі 60 гарадоў.

Дзесяткі тысяч спецыялістаў з ліку замежных грамадзян падрыхтаваны ў савецкіх вышэйшых навучальных установах і пасля працы ў сябе на радзіме. Штогод савецкая вышэйшая школа для работы ў замежных краінах камандзіруе звыш тысячы прафесараў і выкладчыкаў. Дзесяткі першакласных інстытутаў створаны або ствараюцца з дапамогай Савецкага Саюза ў многіх краінах.

У інстытутах, універсітэтах і тэхнікумах СССР цяпер навучаюцца больш за 35 тысяч замежных грамадзян. Акрамя таго, каля 16 тысяч праходзяць штогод розныя формы кароткатэрміновага навучання і падрыхтоўкі: стажыроўку, вытворчую практыку, курсы рускай мовы і г. д.

Першыя замежныя навучэнцы прыбылі ў СССР у 1922 годзе. Гэта былі мангольскія юнакі і дзяўчаты. Акрамя іх у даваенны перыяд у нас вучылася таксама вялікая група іспанскай моладзі.

З 1946 года пачынаецца новы этап у падрыхтоўцы нацыянальных кадраў для замежных краін. На вучобу ў СССР пачала прыязджаць у вялікай колькасці моладзь з краін, якія сталі на шлях народна-дэмакратычнага і сацыялістычнага развіцця. Тысячы юнакоў і дзяўчат з Албаніі, Балгарыі, Венгрыі, ГДР, Польшчы, Румыніі, Чэхаславакіі, ДРВ, КНДР, Кітая, а пазней і Кубы ўдзіліся ў інтэрнацыянальную сям'ю савецкага студэнцтва. Пачынаючы з 1956 года, да іх далучыліся студэнты краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, якія сталі на шлях развіцця.

Моладзь замежных краін вучыцца ў савецкіх прафесійна-тэхнічных вучылішчах, у сярэдніх спецыяльных навучальных установах, у інстытутах і ва ўніверсітэтах, займаюцца ў аспірантуры, праходзяць навуковую стажыроўку. Толькі ў вышэйшай школе замежныя студэнты навучаюцца 162 спецыяльнасцях. З 1956 года ў СССР было падрыхтавана звыш 13 тысяч высокакваліфікаваных замежных спецыялістаў.

Савецкі Саюз аказвае ўсебаковую дапамогу краінам, якія сталі на шлях развіцця, і ў стварэнні іх нацыянальных сістэм адукацыі. Адной з форм такой дапамогі з'яўляецца ўзвядзенне або аснашчэнне неабходным абсталяваннем навучальных устаноў і цэнтраў. Толькі па лініі Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі СССР у краінах, якія сталі на шлях развіцця, пабудавана або аснашчана абсталяваннем 28 навучальных устаноў. Цяпер аснашчаецца абсталяваннем яшчэ 17.

Ажыццяўляецца супрацоўніцтва паміж вышэйшай школай СССР і развітых капіталістычных краін. Так, напрыклад, штогод праводзіцца абмен 30—40 грамадзянамі СССР і ФРГ для навуковай стажыроўкі і ўдзелу ў рабоце розных курсаў удасканалення для выкладчыкаў рускай і нямецкай моў, а таксама для навуковай работы, чытання лекцый і г. д.

У шырокіх маштабах ажыццяўляецца абмен з навучальнымі ўстановамі замежных краін падручнікамі, навучальнымі дапаможнікамі, метадычнымі распрацаўкамі, узораўмі навучальных планаў і праграм.

Супрацоўніцтва савецкай вышэйшай школы з вышэйшай школай замежных краін служыць выключна спрабе ўмацавання ўзаемаразумення і дружбы паміж народамі, садзейнічае прагрэсу і працвітання чалавецтва.

С. СОХІН,
начальнік Упраўлення па навучанню студэнтаў,
аспірантаў і стажораў замежных краін
Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай
адукацыі СССР.

НА ЗАСЕДАНИИ бундестага 22 февраля депутат от СДПГ профессор Гюнтер Слотта сделал федеральному правительству устный запрос: «Верно ли, что в 1972 году некоторые эмигрантские организации получали значительные ассигнования из бюджетных средств? Верно ли, что на эти цели правительство израсходовало в прошлом году на 65 тысяч марок больше, чем в предыдущем? Намерено ли правительство в текущем году прекратить выплату субсидий эмигрантским организациям из бюджетных средств?»

В обосновании своего запроса Слотта привел следующие данные: в 1972 году «Эстонскому центральному комитету» было выплачено 60 тысяч марок, «Латышскому цент-

образом в Баварии под крылышком ХСС, получали значительные бюджетные субсидии Федеративной республики. Однако, по мере того как восточная политика коалиции СДПГ—СвДП набирала темпы, на Рейне стали понемногу забывать о притихших эмигрантских союзах. Многие непочтительные считали даже, что, лишившись питательной среды и бюджетной подкормки, эти отщепенцы влчат теперь жалкое существование где-то на мюнхенских задворках и что дни их сочтены.

Однако дела, как выяснилось, обстоят иначе. Запрос депутата Слотта, словно вспышка магния, осветил истинную ситуацию.

Журналист Гофман из Боннского бюро газеты «Франк-

— я исходил из элементарных логических соображений. Впервые, почему именно министерство внутренних дел — ведомство, отвечающее за безопасность страны, — выплачивает из своего бюджета субсидии эмигрантским организациям, за лояльность которых по отношению к стране пребывания оно не может поручиться и которые сами, таким образом, являются потенциальной угрозой для нашей безопасности? Во-вторых, почему в роли таких избранных оказались именно эмигранты из Советского Союза и социалистических стран Восточной Европы? Мне что-то не доводилось слышать, чтобы добряки из этого министерства оказывали за счет своего бюджета помощь, скажем, эмигрантским

АНТИСОВЕТЧИКИ НА ГОСУДАРСТВЕННОМ БЮДЖЕТЕ

(КОЕ-ЧТО ОБ ЭМИГРАНТСКИХ «СОЮЗАХ» В ФРГ)

ральному комитету» — 60 тысяч, «Центральному правлению украинских эмигрантов» — 76 тысяч; депутат подчеркнул, что список организаций эмигрантов из стран Центральной и Восточной Европы, получающих бюджетные дотации, можно было бы продолжить.

В так называемый «час интеллигентности» в бундестаге депутаты задают правительству десятки вопросов на самые различные темы. Чаще всего такие вопросы не привлекают особого внимания и предаются вместе с ответами на них погребению в парламентских протоколах. На сей раз, однако, общественность сразу же насторожилась. Ведь речь шла об организациях антисоветских эмигрантов, этих реликтах «холодной войны» в Западной Германии. Даже далекие от политики обыватели в ФРГ хорошо знают, что все эти «украинские», «латышские», «эстонские» и прочие эмигрантские союзы, чей список открывает пресловутый НТС, были созданы во времена Аденауэра — Даллеса с единственной целью: вести подрывную работу против Советского Союза и других социалистических стран во всех возможных вариациях — от антикоммунистической пропаганды до шпионажа и диверсий. Основатели подобных союзов (многие из них являются и военными преступниками), как правило, верой и правдой служили Гитлеру и вместе с отступавшим вермахтом покинули пределы нашей страны и обрели пристанище главным образом в бывшей американской зоне оккупации Германии. С конца сороковых годов антисоветские эмигрантские организации находились под постоянным контролем западных оккупационных властей, а затем перешли «по наследству» в ведение секретных служб Бонна.

С годами западногерманская общественность все больше воспринимала редущие ряды эмигрантских союзов как некое чужеродное тело на государственном организме ФРГ. Всем известно также, что эти антисоветчики, осевшие главным

фуртер рундшау» на днях обратился в федеральное министерство внутренних дел с просьбой прокомментировать данные, оглашенные Слотта в бундестаге. Ответ представителя министерства был способен прямо-таки вызвать слезы умиления. По его словам, бюджетные субсидии эмигрантским союзам являются чистойшей благотворительностью и расходуются на образование, культурные цели и организацию художественной самодеятельности эмигрантов. Все эти расходы составили в прошлом бюджетном году круглую сумму в два миллиона марок.

«Думаю, что на самом деле сумма эта куда выше, — сказал мне коллега Гофман, которого я навестил в его бюро. — Кроме дотаций по бюджету МВД, антисоветские эмигрантские союзы, вероятно, получают деньги и от других ведомств, в том числе, как ни странно, и от министерства по внутригерманским вопросам. Давно бы пора покончить с таким положением дел, при котором бюджетные средства выделяются на поддержку антисоветской эмиграции, чьи цели и деятельность прямо противоположны официальной внешней политике. Надеюсь, что теперь, после запроса Слотта, положение изменится. Кстати, поговорите со Слотта — он уже сейчас, наверно, сможет вам рассказать немало любопытного обо всей этой истории», — порекомендовал мне на прощание Гофман.

Профессор Слотта охотно побеседовал о сделанном им запросе; но сначала хотелось бы представить депутата нашим читателям.

Профессор д-р Гюнтер Слотта, депутат бундестага от СДПГ, ректор высшего педагогического училища в Саарбрюккене, является одним из лидеров группы левых социал-демократических депутатов. Численность этой группы — около сорока человек. Участники ее выступают за последовательное проведение давно назревших социальных реформ в ФРГ.

«Формулируя свой запрос, — сказал мне профессор Слотта,

организациям греческих или испанских демократов-антифашистов. Заявление МВД, опубликованное во «Франкфуртер рундшау», меня не убеждает. Если даже дело идет о чистой благотворительности, о расходах на школы, интернаты и самодеятельность, то почему этим занимается именно министерство внутренних дел? Ведь в его бюджете имеется ряд секретных статей, которые подлежат острому контролю со стороны лишь узкой парламентской комиссии в составе восьми человек. Впрочем, дело, конечно, не только в логике. Пока не доказано обратное, о меня и моих друзьях по фракции есть основания предполагать, что министерство поддерживает эти союзы и по политическим соображениям.

Когда правительство будет в бундестаге отвечать на мой запрос, мы — я сам и более двадцати других депутатов от СДПГ, разделяющих мою точку зрения, — готовы будем задать ряд дополнительных вопросов и сделать, так сказать, рентгеновский снимок упомянутых эмигрантских союзов и всей их деятельности. У нас есть дополнительные данные обо всем этом. Звезжайте тогда ко мне в бундестаг, поговорим о результатах. А вырезку из «Литературной газеты» с вашей статьей пришлите мне непременно».

Депутат Слотта и его единомышленники, судя по всему, действительно полны решимости провести свою «рентгеноскопию».

Этот вопрос действительно заслуживает особого внимания. В самом деле, почему и с какой целью из государственного бюджета Федеративной республики текут немалые средства на содержание эмигрантских организаций, проводящих работу, которая направлена против других государств? Чего скрывается за вывеской «самодеятельности» эмигрантов? Ответа на этот вопрос требуют широкие круги общественности ФРГ.

Н. ПОРТУГАЛОВ,
«Литературная газета».

Центральная вуліца горада хімікаў Наваполацка — Маладзёжная. Справа — новыя ўстаноўкі хімакаміна. Фота К. ЯКУБОВІЧА.

APPEAL

FOR THE CONVOCAATION OF A WORLD CONGRESS OF PEACE FORCES

An International Consultative Meeting for the preparation of a World Congress of Peace Forces for international security and disarmament, national independence and peace was held in Moscow on 16-18 March 1973. On the invitation of the World Peace Council the Meeting was attended by representatives of 40 international and 81 national organizations of 60 countries.

The participants address an urgent appeal to all those who wish to contribute to the preparation and work of this Congress, which will be held in Moscow in October 1973.

The World Congress will give expression to the powerful movement which today awakens the peoples and brings them together and, at the same time, be a star-

ting point of a new and more powerful upsurge of this movement in the face of a serious danger which continues to menace peace in the world.

The forces of peace have already won genuine success. The victory of the heroic Vietnamese people over imperialist aggression is also a result of the untiring efforts of the peoples cherishing justice and peace. A significant success in relaxation of tensions has been gained in Europe. The struggle for national liberation and economic independence is growing. Certain dangerous hotbeds of war have been eliminated. A number of states with different social systems have come to mutually favour peaceful coexistence. The question of establishing a system of security has been raised

in specific terms in some regions of the world, while the problem of disarmament is now being tackled. However, are these positive developments adequate, if a lasting peace is to be secured?

The answer is in the negative. The danger of a nuclear conflict persists, as well as the hotbeds of war, particularly in the Middle East, where Israeli occupation of Arab territories continues in violation of the resolutions of the United Nations; a peaceful settlement in Indochina on the basis of the Paris agreements has not been completed; and the armaments race continues, while the remnants of colonialism, racial discrimination and neo-colonialism remain a sad reality.

We are convinced that, despite all the differences in outlook and ideological approach, an open dialogue on these questions will be extremely useful for the cause of peace and international détente, and will reinforce confidence and cooperation among the peoples.

Guided by the common aim of

peace and international cooperation, every person will be able to formulate his problems and make his proposals. Constructive ideas offered in the course of the discussion will, undoubtedly, be useful for the work of the United Nations, the Organization of African Unity, UNESCO and other world and regional inter-governmental organizations, whose representatives are invited to take part in the work of the Congress. These ideas could have a positive impact on governmental circles in the elaboration of acceptable solutions of the most complex international problems.

In the spirit of respect for the equality of all, the World Congress will determine the tasks of first priority for our common struggle and map out the path of a more active participation of the public.

We express the hope that other organizations, movements, parties and personalities will respond to our appeal.

Peace is a matter of concern for each and every one.

This place brimmed with life 30 years ago. All the houses, out-buildings and 149 villagers of Khatyn, including 76 children were burned to ashes by the Nazi punitive force on that terrible morning in 1943. The Nazis razed 136 villages in Byelorussia during the war, and life has not returned to them. A majestic memorial complex has been erected on the site of the razed Khatyn Village, to perpetuate the memory of the villagers who suffered such a tragic death, and of the village itself. A famous English poet Walter MAY has written a poem dedicated to the memory of Khatyn. Today we print this poem.

KHATYN

Khatyn —
the name means a hamlet of wooden huts —
Toll, bell, toll!
When you see it,
it grips and twists your inmost guts.
Toll, bell, toll!
Of a score or more of such huts
there's nothing left to see,
Toll, bell, toll!
Save a few weed-choked flowers,
a well, and a wild pear tree.
Toll, you mourning bell.
Symbolic of all the slain,
a massive figure stands,
Toll, bell, toll!
The sole survivor,
bearing his slaughtered son
in rough peasant hands —
Toll, bell, toll!
And staring from hollow sockets,
with grief-blinded vacant eyes —
Toll, bell, toll!
Unseeing,
uncomprehending,
into the vacant skies,
Toll, you mourning bell.
The grandsires of seventy years,
and the lads of seventeen,
Toll, bell, toll!
The grandsons and daughters
who scarce seven summers had seen,
Toll, bell, toll!
The mothers of seven sons,
and the babe of seven days,
Toll, bell, toll!
All herded like cattle
into the barn,
then set ablaze!
Toll, you mourning bell!

The world throughout the centuries
cannot ever record,
Toll, bell, toll!
Such barbarous inhumanity,
wrought by the Nazi horde.
Toll, bell, toll!
Above the ashes of those
who were burned alive that day —
Toll, bell, toll!
The epitaph calls on all
to wipe useless tears away.
Toll, you mourning bell.
Instead we must turn our grief into strength,
and must work for peace,
Toll, bell, toll!
So that monstrous deeds such as this
throughout all the world should cease,
Toll, bell, toll!
That Byelorussia's huts,
that her citizens —
one in four —
Toll, bell, toll!
Should never again be consumed
in the holocaust of war.
Toll, you mourning bell!
Symbolic chimney-belfries,
and marble symbolic barn,
Toll, bell, toll!
Symbolic birches soar
where the flames of memory burn,
Toll, bell, toll!
And Khatyn is itself
a symbol
of every war-ravaged hamlet that grieves,
Toll, bell, toll!
While the swallows still flit
round stark stacks and bare barn,
seeking human eaves.
Toll, you mourning bell!
Toll, you mourning bell!

Walter MAY

According to designs made in Minsk

For twenty years the specialists of the Minsk Designing Bureau «Melior Mash» (Melioration machinery) together with machine-builders of the fraternal Ukraine have been working on creating new types of machinery. This constructive cooperation yields very good results.

Now, according to the designs made in Minsk, the Beryansk plant of road-machinery has started the production of a powerful mechanical loader and scraper, whereas the Nikolayev plant is to construct asphalt-spreaders of two new types. The collective bodies of the Kremenchug and Korosten plants of road-machinery are producing several models of heavy road-rollers of high productivity. In Kharkov a series of bulldozer models are produced in accordance with the designs of the Minsk constructors, whereas the Plant «Irpentormash» (Peat-extracting machinery) is constructing canal-clearing machines EM-202 and many-purpose bulldozers, the D-694 A make, the designs of which were also drawn by Minsk specialists.

The complex tasks of the Five-Year Plan are carried out through joint efforts. The machinery built in accordance with the designs of the Minsk specialists are characterized by high technical and economic standards. A number of models have been recognized as new inventions.

The second giant laundry in the USSR

A giant automated laundry, the first in Minsk and the second one in the USSR, has been opened in the capital of Byelorussia. The new communal enterprise is housed in a giant building constructed of glass and concrete and equipped with most sophisticated machinery. It occupies an area of two hectares and its floor-space used for various technical processes covers 7,000 square metres.

The automated laundry has a capacity of processing up to 10 tons of washing a shift.

All the processes at the laundry are fully automated. On

arrival from the reception centres, the linen is automatically unloaded and weighed. From the suspension storage sections it is subsequently brought along conveyer lines into the sorting section and from there — into the laundering section. After the laundering process is over, the clean washing is delivered to the section of drying and pressing and is subsequently sorted out automatically.

Thousands of people living in Minsk have already made use of the services of the new giant automated laundry.

A powerful scraper

The Mogilyev plant named after Kirov has switched over to the mass production of new self-propelled scrapers. The machine fills its 9-cubic metres bucket in one and a half-two minutes, and then it transports the soil at a speed of 50 kilometres an hour.

The new model surpasses its predecessor in the capacity of engine, manoeuvrability and its ability to negotiate roads. In the transportation of soil, the new model equals three-four five-ton tip-lorries, and its digging capacity is equal to a large excavator.

Clothes for... roads

The Mogilyev synthetic fibre combine has started on the production not only of synthetic yarn used for making clothes, but also on the production of «clothes» for roads. Byelorussian scientists have discovered a way how the waste material formed in the production of the synthetic lavsan yarn can be turned into a connecting substance used in road-coating.

Now the waste materials of the evaporation chambers are no more burnt but are delivered after processing to road-building enterprises for the production of plasto-concrete used in making road-coating. The new building material has proved to be very effective and has been successfully used in road-building on different stretches of motorways between Leningrad and Odessa, Minsk and Mogilyev as well as in the construction of various urban and auxiliary motorways.

(Окончание. Начало в № 15)

Все еще длится война в Камбодже, а во Вьетнаме сайгонские марионетки, поощряемые своими американскими хозяевами, нарушают парижские соглашения. Все еще продолжается гонка вооружений, развязанная империалистами. Все еще свирепствуют в Африке португальские колонизаторы и южноафриканские расисты.

Тем важнее сейчас удвоить усилия народов в борьбе за мир, всемерно расширять ее фронт. Именно эту цель поставили перед собой участники Международной консультативной встречи, проводившейся в Женеве, что Всемирный конгресс миролюбивых сил явится не только выражением мощного движения, которое уже сейчас поднимает и объединяет народы, но и отправной точкой нового, еще более решительного подъема движения за мир.

МИР—ЭТО ДЕЛО ВСЕХ И КАЖДОГО

Когда люди стоят на различных идеологических позициях, им нелегко найти общий язык даже в формулировании общих задач, которые они считают первостепенными. На заседаниях комитетов и редакционных комитетов Международной консультативной встречи было немало споров, порою даже горячих. И все же в конечном счете формулировки, устраивающие самые различные движения и организации, были найдены. Иначе и не могло быть. Ведь, как сказано в Воззвании, принятом участниками встречи, «мир — это дело всех и каждого».

Мне вспоминается сейчас, с каким радостным волнением выступал в конце заключительного заседания в Колонном зале президент Международного бюро мира, бывший министр иностранных дел Ирландии Шон Макбрайд, впервые участвовавший в подобной встрече. «От имени организации, которую я представляю, и от лица всех неправительственных организаций, — говорил он, — я выражаю признательность Всемирному Совету Мира и Советскому комитету содействию конгрессу за их инициативу по созыву этой консультативной встречи. Многие из нас, работающих в неправительственных организациях, порою приходили в отчаяние, ощущая недостаточную эффективность наших действий в опасных и серьезных международных ситуациях. Мы рады тому, что сможем отныне сотрудничать с вами в попытках исправить положение там, где оно обострилось, и устранить то зло, которое угрожает жизни народов и которое, если его не устранить, может привести к третьей мировой войне».

Пусть политический язык, на котором говорил этот оратор, коренным образом отличается от нашего, пусть между нами сохраняются разногласия в анализе причин все еще сохраняющейся международной напряженности. Важно то, что этот представитель пацифистских движений, деятельность которых координируется руководимым им бюро, готов к сотрудничеству со всеми миролюбивыми движениями, ибо он сознает — в единении сила. И необычайно важно,

что понимание жизненной необходимости такого единства в борьбе за мир распространяется все шире.

НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ

Немаловажное значение, как мне представляется, имеет и то обстоятельство, что в перспективе намечается растущее деловое сотрудничество неправительственных международных организаций и движений с межправительственными. Выступая на Международной консультативной встрече, генеральный секретарь Всемирного Совета Мира Ромеш Чандра вспоминал, как в ноябре прошлого года делегация этого Совета вела дискуссии с Генеральным секретарем ООН Куртом Вальдхаймом.

«Для нас, Организации Объединенных Наций, — сказал тогда Вальдхайм, — огромное значение имеет сотрудничество крупных массовых неправительственных движений и организаций, оно существенно, оно является предпосылкой успеха нашей работы».

Генеральный секретарь ООН подчеркнул

Юрий ЖУКОВ

СРАЖЕНИЕ ЗА ЖИЗНЬ

нул тогда же, что для этой международной организации поддержка неправительственных движений является предпосылкой успеха. И теперь Ромеш Чандра, вспоминая прошедшие трудные времена, заключил: «Было время, когда мы иногда оценивали ситуацию, возникшую в отношениях между неправительственными и межправительственными организациями, как нечто вроде «холодной войны»... Этот период прошел...»

Да, я хорошо помню то время, когда деятели многих межправительственных организаций, в которых тогда задавали тон представители капиталистических государств, не желали и слышать о сотрудничестве с международными неправительственными организациями и движениями. В те годы невозможно было и думать об установлении контактов между ними. Больше того, невозможно было даже физически установить такие контакты: деятелям Всемирного Совета Мира, например, попросту отказывали в визах на въезд в США и другие капиталистические страны, где находились штаб-квартиры ООН и родственных с нею организаций.

Эти времена канули в вечность. И вот теперь на нашей Международной консультативной встрече мы услышали, например, такое выступление руководителя отдела секретариата ООН по связям с неправительственными организациями Кертиса Рузвельта, американца по национальности: «Я согласен с оценкой генерального секретаря Всемирного Совета Мира Ромеша Чандры, когда он говорит о конце того, что он характеризовал как «холодную войну» между правительственными и неправительственными организациями. С точки зрения моего отдела ООН я вижу возможность

новой эры сотрудничества. Я хотел бы заметить, что это явление произошло не в силу проявления какого-то альтруизма с той или другой стороны, и, конечно, же, должен пройти определенный период проверки того, действительно ли преодолена эта «холодная война». Но дело заключается в том, что, как я полагаю, со стороны правительств растет понимание, что они не могут осуществлять свои задачи в одиночестве — такие, как деколонизация, разоружение или экономическое и социальное развитие. Со стороны же неправительственных организаций растет признание того, что они могут работать совместно и сотрудничать с правительствами, не утрачивая при этом собственного лица».

Еще более определенно высказались в пользу сотрудничества межправительственных организаций с международными движениями общественности, выступающими за укрепление мира, представители специализированных комитетов, созданных ООН. Так, представитель специального комитета ООН по борьбе с апартеидом (расовым разграничением

встреч. Ведь все больше людей приходит к пониманию той очевидной истины, о которой недавно напомнил политический обозреватель «Нью-Йорк таймс» Джеймс Рестон: «Во многих отношениях сейчас страны лучше сознают, чем в любое другое время в нынешнем веке, что военная сила не решит их проблем и что они должны сотрудничать на международной арене».

К этому следовало бы, конечно, добавить, что слово «страны» здесь звучит довольно неопределенно. Джеймс Рестон — отличный стилист, и он знает цену слову. Но ему явно не хочется пока еще уточнить, о каких именно странах идет речь. Ну что ж, не будем настаивать на прояснении того, что нам и без того ясно: ведь что касается социалистических государств, то они всегда выступали за сотрудничество на международной арене; а вот если и капиталистические страны в свете полученных уроков придут к пониманию того, что при нынешнем соотношении сил в мире поиски военных решений чреваты для них опасностью, и сделают отсюда вывод, о котором говорит Рестон, то народы будут это только приветствовать.

Мы же будем по-прежнему руководствоваться мудрым ленинским указанием: «...нам не безразлично, имеем ли мы дело с теми представителями буржуазного лагеря, которые тяготеют к военному решению вопросов, или с теми представителями буржуазного лагеря, которые тяготеют к пацифизму...»

людей) Бенджамин Гудвил из Ганы заявил, что этот комитет высоко ценит тот факт, что международные неправительственные организации, борющиеся за мир, и в частности Всемирный Совет Мира, внесли активный вклад в борьбу против колониализма.

«Всемирный Совет Мира, — напомнил он, — был первой международной организацией, которая по призыву сессии Генеральной Ассамблеи ООН организовала неделю солидарности с угнетаемыми народами Южной Африки и Гвинеи (Бисау). ...Мы высоко ценим наши связи с неправительственными организациями. Мы желаем расширить эти связи, поскольку мы понимаем, что не можем достигнуть многого без поддержки всех вас».

Да, время идет, и во всем мире растет понимание значимости международных неправительственных организаций, активно содействующих своей деятельностью укреплению мира и международного сотрудничества, и прежде всего величайшего движения современности, каким является движение сторонников мира.

РАЗДУМЬЯ ДЖЕЙМСА РЕСТОНА

Можно с уверенностью полагать, что новый конгресс, который соберется в Москве осенью 1973 года, будет еще более широким, чем предыдущий, и что мы встретимся на нем со многими новыми людьми, которые раньше не допускали и мысли о возможности таких

Ленин предвидел возможность переключения неизбежной и закономерной борьбы противостоящих социальных систем из военного плана в план экономического соревнования. Он говорил, выступая на собрании актива Московской организации РКП(б) 6 декабря 1920 года: «Это тоже своего рода война, военное состязание двух способов, двух формаций, двух хозяйств — коммунистического и капиталистического. Мы докажем, что мы сильнее».

Уже более полувека длится это состязание двух способов, двух формаций, двух хозяйств, и социализм на тысячах примеров уже доказал, что он как система сильнее капитализма. И сейчас, в семидесятые годы, когда идея мирного сосуществования государств с различным социальным строем приобретает все более широкое распространение, особенно важно, чтобы все сторонники переключения борьбы двух систем из плана военной конфронтации в план экономического соревнования, независимо от разделяющих их идейных разногласий и противоречий, встали на стражу мира. Вот почему предстоящий конгресс миролюбивых сил, который будет открыт для участия всех людей доброй воли без всякого исключения, приобретает сейчас особое значение.

Этот конгресс может и должен стать важнейшим форумом, где миролюбивые силы всех континентов выработают программу своей борьбы в новых условиях, цель которой — сберечь мир на нашей планете и обеспечить мирное сожительство и соревнование народов, которое предвидел Ленин. Борьба эта будет еще долгой и трудной, но — мы твердо верим — победоносной.

Сражение за жизнь продолжается!

НАВИНЫ КИНО

СТУЖКИ, ПРАБИТЫЯ КУЛЯМИ

У мінскім кінатэатры «Мір» адбылася прэм'ера дакументальнага фільма «Балада аб мужнасці і любві».

Сярод глядачоў былі і героі карціны: намеснік Беларускага штаба партызанскага руху І. Рыжыкаў, камандзір партызанскага злучэння, Герой Савецкага Саюза У. Лабанок, камісар першай антыфашысцкай партызанскай брыгады, Герой Савецкага Саюза І. Цімчук, разведчыца Е. Шырына і іншыя.

На экране — гераічная старонка партызанскага руху, славуца Ушацкая аперацыя. Атрады партызан пад камандаваннем У. Лабанка ўступілі ў жорсткую сутычку з фашысцкімі карнікамі. Слы былі няроўныя. У гітлераўцаў — 60 тысяч салдат, аснашчаных самалётамі, танкамі, артылерыяй. Партызанскія злучэнні налічвалі 17 тысяч байцоў. Але ў народных месціцах былі перавагі: ве-

ра ў справядлівасць сваёй справы, беззапаветная адданасць Радзіме.

Рыхтавалі фільм пяць франтавых кінааператараў. Двое з іх так і не ўбачылі сваю работу на экране.

Для Машы Сухавай гэта была другая камандзіроўка ў тыл ворага. У 1943 годзе яна здымала баявыя дзеянні партызан у Бягомльскім раёне. Тут жа пачала зноў праціцца да народных месціцаў. Дазволілі разам з Атылій Рэйзман вылецець ва Ушацкую зону. Дзяўчаты апынуліся ў мясцінах, дзе змагаўся Смаленскі партызанскі полк.

Некалькі аднятых плёнак Маша паспела пераслаць самалётам за лінію фронту. Але ворагі пачалі акружаць савецкіх патрыётаў. Варожая міна ўпала ля ног Сухавай... Асколкамі былі разарваны апошнія адзнятыя мужным аператарам стужкі.

Для Мікалая Пісарава Ушацкая аперацыя была першым заданнем пасля заканчэння Усесаюзнага інстытута кінематографіі. Ён адправіўся да партызан са сваім старэйшым калегам Сямёнам Школьніковым. Аператары здымалі бітвы, якія вяла першая антыфашысцкая бры-

гада «Аляксея» (Героя Савецкага Саюза А. Данукалава). Групу партызан, з якімі Мікалай Пісараў адбываўся ад насыдаўшых ворагаў, гітлераўцы акружылі ў лясным доміку. Мікалай Пісараў узяўся прыкрываць агнём кулямёта адступленне партызан. Так ён і загінуў, выратаваўшы жыццё баявых сяброў. А знятыя ім кадры, адпраўленыя за лінію фронту, і цяпер працягваюць жыць.

Рэжысёр карціны Іосіф Вейняровіч таксама ўдзельнічаў у здымках тых жорсткіх бітваў, разам з партызанамі перанёс увесь цяжар фашысцкай блакады. Аўтары сцэнарыя Міхаіл Тараткевіч і вядомы беларускі паэт Анатоль Вялюгін — франтавікі.

І. НОВІКАЎ.

ЗДЫМАЕЦЦА БЕЛАРУСКІ МУЛЬТФІЛЬМ

— Пётр Пятровіч, трэба зняць акулары з ката і надзець іх зноў тату. І наогул, кату пара надаць ранейшы выгляд, амаладзіць яго...

— Добра, Уладзімір Аляксандравіч, толькі мне спатрэбіцца скальпель...

Дыялог гэты пры іншых акалічнасцях мог бы здацца больш чым дзіўным. Тут жа ён не выклікаў ні недаўмення, ні ўсмішкі. Пакой, у якім ён адбываўся, быў адначасова і здымачным павільёнам. Тут нараджаецца беларускі мультыплікацыйны фільм «Няўдачнік» па аднайменнаму вершу Э. Успенскага. Гутарылі рэжысёр і мастак.

Радаслоўная беларуская мультыплікацыйная пачынаецца з сямідзесятых гадоў. І пішучы яе на студыі «Бела-

русьфільм» дзве невялікія групы кінематографістаў. А ў перспектыве мяркуецца стварэнне самастойнага аб'яднання мультфільмаў.

У тым жа пакой-павільёне мы пазнаёмліліся з героямі новага фільма. Галоўны — сімпатычны вяснушчаты першакласнік, той самы няўдачнік, з-за якога, як гаворыцца, і заварылася ўся каша. Ён марыць стаць дрэсіроўшчыкам, але лічыць, што для гэтага зусім не абавязкова ведаць матэматыку і іншыя навукі. Урэшце ён усё ж дасягнуў сваёй мэты. На арэне цирка, дзе выступаў дрэсі-

ЧЫМ ТРЭБА ДАРАЖЫЦЬ

Выхад у свет паэтычнай кніжкі — прыемная падзея для ўсіх, хто любіць паэзію. На шырокай і светлай вуліцы беларускай літаратуры ў наш час яны не рэдкія. І ўсё ж новы зборнік Ніла Гілевіча «А дзе ж тая крынічанька», які выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў канцы 1972 года, вылучаецца між многіх з іх, выклікае глыбокае і радаснае ўражанне. У яго ўвайшлі творы апошніх пяці гадоў. Найбольш адметны з іх — паэма, назва якой перайшла на ўвесь зборнік. Паэма ўспрымаецца як усхваляваны расказ аб духоўных скарбах роднага краю, аб вялікім харэстэ яго людзей. Яна — шчырае слова паэта аб матчынай песні, гэтай кароўнай суд-крыніцы з яе глыбінёю, чысцінёю, яе жалем-болем і жыццёвай гаючай сілай.

Новая кніжка Ніла Гілевіча — бясспрэчна вялікая ўдача паэта. І ўдача ні ў якім разе не выпадковая. Каб пераканацца ў гэтым, варта прыгадаць тое, што ўжо ў самым пачатку сваёй літаратурнай творчасці ён многія радкі малады паэт прысвяціў песні. Першую кніжку, якая была выдадзена ў 1957 годзе, Ніл Гілевіч назваў «Песня ў дарогі». Ён раіць у якасці найлепшага сродку ад скрухі-журбы, ад смутку і жалю ў любові далёкую ці блізкую дарогу браць з сабой песню, не разлучацца з ёю ні ў якіх выпрабаваннях. Назву верша «Песню бярыце з сабою» Генадзь Цітовіч праставіў загадоўкам сваёй паставы да людзей, якія пераходзілі перад намі, як жыўя, настолькі пераканаўча і трапіна перадае паэт іх вобразы, іх духоўны свет, мову.

Суладдзе задумы і зместу, зместу і формы надае ўсёй паэме акрыленасць песні. Не дэкарацыяй, не фонам, а амаль што жывымі асобамі бачацца за радкамі паэмы і пераднавальнічым далеч, і далёкі гом, які «...пачаў варацца, баском пагрымліваць катэгарычнымі, і «блізікі лівень», які вымусіў шукальніка песню перачакаць у лесніковай хаце.

Як бачым, любоў паэта да песні даўня, не часовая. З гадамі яна не мінула, а ўсё больш мацнела. У гэтым з усё большай душэўнай сілай, усё больш пранікнёна і пераканаўча гучаць шчырыя прызнанні паэта.

У 1968 годзе ён выказаў яе не толькі ў вершах, але і ў надзвычай цікавай кніжцы па беларускаму фальклору «Наша родная песня», у 1970 годзе — у кароткім нарысе гісторыі збірання і даследавання беларускіх народных песень «З клопатам пра песні народа». І вось новы доказ любові і вернасці. Зварот да ранейшай тэмы — не паўтор, не перапеў ужо створанага, а яшчэ больш глыбокае асэнсаванне невычэрпнасці таямнічай сілы і характава духоўных скарбаў народа. Трапяткою, чуйнай душою паэмы з'яўляецца песня Маці, неўміручая, як само жыццё, непадуладная чужынцам і адступнікам. Выратаваная крывёю верных сыноў роднай зямлі, яна стала яшчэ больш дарагой для нашага народа.

Жывеш і будзеш жыць ты,
песня матчына,
Пакуль народа сэрца
будзе біцца!
Мы сваю долю ў свеце
перайначылі
Не для таго,
каб на цябе забыцца!

І галоўны герой паэмы, які рушыў у вандроўку па народныя песні і ад імя якога вядзецца расказ, і студэнтка-завочніца, і яе маці, і жанчына-перавозніца паўстаюць перад намі, як жыўя, настолькі пераканаўча і трапіна перадае паэт іх вобразы, іх духоўны свет, мову.

Багаты духоўны свет герояў

раскрываецца ў іх занепакоенасці лесам спадчыны свайго народа, у пашане да яе.

Гэта занепакоенасць і ў пытанні, на якое неаднойчы шукала адказу Зося:

Няўжо наш век аглухне
і адвернецца
Ад гэтых песень, што спявае
мама!

Шчаслівая тая маці-зямля,
якая мае такіх дзяцей. А каб яны былі такімі, у іх сэрцах трэба абудзіць пачуццё любові і павягі да роднага краю, да яго красы і гонару, да яго мовы, яго самабытнай культуры.

І таму ў адной са сваіх элегіяў паэт піша:

Углядайся, мой сыне,
пільней углядайся
У святых абрысы
бацькоўскай зямлі,
На чужыя спакусы
душой не падайся,
Каб нашчадкі мяне
за свой лёс не клялі.
Каб не ўспомніла
горкім дакорам краіна:
«І чаго ён быў варт,
і нашто было жыць:
Нават сына свайго,
нават роднага сына
Не ўразуміў,
чым трэба ў жыцці
даражыць!»

Паэма «Недзялення», якая таксама ўвайшла ў кніжку, — гэта «памяць балючая даўні дзён», што леглі цяжкім грузам не толькі на плечы дарослых, але і дзяцей, прымусілі іх галадаць, шукаць паратунку ад карнікаў у імшары-дрыгве, дзе «багна засмоктае прагна». У суровых выпрабаваннях заўчасна сталелі малыя, вучыліся дзяліць клопаты і трывогі з дарослымі.

У сэрцы паэта жыве неспакой не толькі за свой край, але і за лёс усёй планеты. Гэты неспакой і ў «Зімовым пасланні Мікісу Тэадаракісу» і ў «Балладзе пра краіну ў чорным», і ў «В'етнамскай баладзе», і ў іншых творах.

Па сваіх мастацкіх вартасцях, па сіле грамадзянскага гучання новай кніжка Ніла Гілевіча з'яўляецца адной з тых чыстых крыніц, што не даюць мялець рацэ беларускай паэзіі.

Пятро СУШКО.

Сталі традыцыйнымі вечары, прысвечаныя творчай садружнасці паміж Мінскім ордэна Леніна і ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі аўтамабільным заводам і Дзяржаўным ордэна Леніна Акадэмічным Вялікім тэатрам оперы і балета.

НА ЗДЫМКУ: сустрэча артыстаў опернага тэатра з аўтамабілістамі. Злева направа — бухгалтар Н. КОНЕВА, інжынер-тэхнолаг Е. КАРЧЭУСКАЯ, народная артыстка БССР С. ДРУКЕР, інжынер-тэхнолаг Н. ЗАЯЦ, народная артыстка СССР Т. НІЖНІКАВА, начальнік цэха лесавозаў К. ПРАДКО, інжынер-планіроўшчык З. КАТЛЯРЭНКА.

Фота А. НИКАЛАЕВА.

КНІГІ НАРОДНАГА ПАЭТА

Сярод беларускіх пісьменнікаў, бадай, самая вялікая колькасць выдадзеных кніг належыць народнаму паэту рэспублікі Якубу Коласу. Вось некалькі цікавых лічбаў. За час літаратурнай дзейнасці праслаўленага пісьменніка выйшла ў свет 266 яго кніг, з іх толькі дзевяць у дарэвалюцыйныя гады.

На роднай мове выпушчана 149 кніг, на рускай — 68. Перакладчыкамі твораў Якуба Коласа былі Максім Горкі, Валерый Брусаў, Іван Белавусаў, Сяргей Гарадзецкі і многія іншыя рускія пісьменнікі.

У апошнія дзесяцігоддзі з'явіліся пераклады твораў пісьменніка на украінскую, літоўскую, латышскую, эстонскую, грузінскую, казахскую і іншыя мовы брацкіх народаў. Усяго на мовах народаў Савецкай краіны выйшла 27 кніг Якуба Коласа.

Творы народнага паэта яшчэ ў даваенныя гады перакладаліся на польскую, нямецкую мовы, а за апошні час колькасць такіх перакладаў узрасла. На замежных мовах выйшла 17 кніг беларускага пісьменніка.

Нямала зрабіў Якуб Колас для папулярнасці ў Беларусі твораў Аляксандра Пушкіна, Міхаіла Лермантава, Тараса Шаўчэнкі, Адама Міцкевіча і іншых. Кнігі Якуба Коласа, выдадзеныя за 60 гадоў, — своеасаблівае бібліятэка народнага жыцця, выдатны ўклад у шматнацыянальную савецкую культуру.

Я. САДОЎСКИ.

ПЕСНЯ Ў ДАРОЗЕ

У канцы красавіка ў Японіі абудзецца міжнародны традыцыйны конкурс сучаснай эстраднай песні. На ім з песняй І. Лучанка на словы Я. Куралы «Спадчына» выступіць беларускі спявак Віктар Вуляч.

Артыста прыцягаюць творы, прасякнутыя палымянай публі-

цыстычнасцю, высокім грамадзянскім пафасам. Трывала жыцьцё у яго рэпертуары «Памяць сэрца» і «Калі б камні маглі гаварыць» І. Лучанка, «За таго хлопца» М. Фрадкіна, «Жураўлі» Я. Фрэнкеля і многія іншыя, у якіх чуваць «рэха мінулага вайны».

Саліст эстрады, заслужаны артыст БССР Віктар Вуляч увесь час у дарозе са сваімі песнямі. У Беларусі, бадай, не знойдзеш кутка, дзе б не слухалі яго. Толькі ў гэтым годзе яго зорас у суправаджэнні інструментальнага ансамбля «Тоніка» гучаў у Маскве, Кіеве, Чар-

касах, Варшаве, Гродзе, Данецку.

Артыста чакаюць у хуткім часе яшчэ дзве адказныя і хвалючыя падзеі: удзел у фестывалі беларускага мастацтва на Алтаі і гастролі на краінах Цэнтральнай Афрыкі.

Шынкевіч. К лету фільм выйдзе на экраны.

У гэтыя дні работу над сваім першым мультфільмам пачынае і другая група, узначальваюць яе маладыя рэжысёры Уладзімір Піменаў і Ларыса Зіневіч. Фільм будзе называцца «Хлопчык і птушка».

НА ЗДЫМКУ: рэжысёр фільма «Няўдачнік» Уладзімір ГОЛІКАЎ (справа) і кінаператар Генадзь КУРЫН-НОІ.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА.

«НАЧДЫЎ АЗІН»

Творчае аб'яднанне «Летапіс» студыі «Беларусьфільм» выпусціла на экраны дакументальную стужку «Начдыў Азін» (сцэнарый М. Тараткевіча, рэжысёр П. Алфірэнка). Яна прысвечана нашаму земляку, легендарнаму камандзіру 38-й дывізіі, якая праславілася ў гады грамадзянскай вайны.

Уладзімір Азін пачынаў сваю дзейнасць як камандзір 4-га батальёна 19-га Уральскага палка. Потым ён аб'ядноўвае вакол сябе чатыры тысячы чырвонаармейцаў і

вядзе цяжкія баі на захад ад Арска. Разбіўшы ворага, пачынае развіваць наступленне на Казань. Казань была ачышчана ад белых. Слава аб Азіне разнеслася па вёсках і гарадах. Яму даручаецца фарміраванне зводнай дывізіі. Загадам Рэўваенсавета 2-й арміі ад 8 снежня 1918 года начальнікам дывізіі прызначаецца Уладзімір Азін. Яму трэба было думаць не толькі пра баявую вывучку палкоў і батальёнаў, але і пра забеспячэнне насельніцтва Удмурціі прадуктамі, пралквідацыйнае разрухі, голаду і спекуляцыі. Глядач з цікавасцю знаёміцца з усебаковай дзейнасцю начдыва, захапляецца яго мужнасцю ў няроўных баях з калчакіцамі.

Цікавыя заключныя кадры фільма. Яны расказваюць пра тое, як Уладзімір Азін са сваёй дывізіяй быў перакінуты на Паўднёвы фронт, на барацьбу з полчышчамі Дзянікіна. Тут Азін сарваў Усе планы белых па захопу Саратава і выйшаў да Царыцына. У ходзе наступлення Чырвонай Арміі былі вызвалены Данбас, Таганрог, Царыцын, Растоў-на-Доне, Новачаркаск, разгромлены асноўныя сілы Дзянікіна.

Трагічна закончылася жыццё

цё легендарнага начальніка 28-й стралковай дывізіі. Але героі не паміраюць, яны жывуць у памяці народнай: Чапаеў, Катоўскі, Шчорс, Азін...

У карціне выкарыстаны новыя, да гэтага часу не вядомыя матэрыялы, звязаныя з жыццём і барацьбой начдыва, у прыватнасці, цікавыя фотаздымкі, распараджэнні камандзірам палкоў, тэлеграмы, загады. Прыводзяцца ўспаміны Ларысы Рэйснер пра Азіна. З пачуццём глыбокай пашаны расказвае пра яго і былы камандзір палка 28-й дывізіі Маршал Савецкага Саюза Васіль Чуйкоў.

М. ЖЫГОЦКІ.

ШЧАСЛІВЫ ФІНАЛ ФІЛЬМА

У новым дакументальным фільме беларускіх кінематографістаў «Аб чым шумяць дрэвы» шчаслівы фінал. Але з'явіўся ён у фільме не па задуме сцэнарыста і рэжысёра.

...Некалькі год назад сцэнарыст М. Бярозка і рэжы-

сёр Р. Ясінікі з творчага аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусьфільм» у час здымак у адной са школ Гомеля даведаліся, што настаўніца Л. Дзяйкун захоўвае альбом малюнкаў мастака-франтавіка, які загінуў у апошнія месяцы вайны. Яго звалі Рыгор Казлоў.

Але хто яны, героі партрэтаў? Што вядома пра мастака, які адлюстраван у суровую гадзіну?

Пошуку дапамог нарыс М. Бярозкі і М. Матукоўскага «Аб чым шумяць дрэвы», апублікаваны летам 1971 года ў «Известиях». Журналісты расказалі аб рэчыцкай галерэі, створанай байцом-разведчыкам Казловым.

Многія ветэраны вайны адгукнуліся на гэту публікацыю. З іх расказаў узнік вобраз мастака — скромнага хлопца-салдата.

Так нарадзіўся фільм. Заставалася дазняць заключныя кадры, прысвечаныя людзям, якія пазіравалі Казлову. І тут адбылося неверагоднае: на сустрэчу прыехаў з Падмаскоўя сам Рыгор Казлоў! У кінастужцы з'явіўся нечаканы і сапраўды шчаслівы фінал.

І. ПАДАРАЖАНСКИ.

роўшчык, леў хадзіў на хадзях, зайц танцаваў, а слон спаборнічаў з гледачамі ў перацягванні каната... Але якіх мук і перажыванняў каштавала гэтая «кар'ера»? У якія толькі пераплеткі не трапілі юны летуценнік.

А разам з ім і мы, — дадае з усмешкай рэжысёр Уладзімір Голікаў. — Бо кожная новая сітуацыя, у якую трапілі наш герой, патрабавала стварэння новых дэкарацый: гэта і сквер, дзе хлопчык дрэсіруе свайго ката, і пакой таты, і поле, дзе няўдачнік спрабуе ўтаймаваць калгаснага быка, і цырк, дзе дарэчы, каля сякіх тварыкаў гледачоў. І лямпкі. Яны асабліва непакілі нас. Бо да гэтага часу на «Беларусьфільме» іх не рабілі. Частку лялек мы заказалі ў Маскве. Але ўсё ж галоўныя сваіх герояў — хлопчыка, ката, слана, футбаліста і іншых — зрабілі самі.

Цяпер здымкі ў асноўным завершаны. Яшчэ раз праглядаюць знятыя метры плёнкі рэжысёры (разам з Уладзімірам Голікавым над фільмам працавала яго жонка Марта Лубеннікава), аператар Генадзь Курынной, мастак-пастаноўшчык Пётр

Красавіцкі фотарэпартаж К. ЯКУБОВІЧА.

КРОПЛЯ БЛАКІТУ

Вясновы лес. У зацішных месцах ляжыць цвёрды ўчарнелы снег, ціхутка стаяць голыя бярозы, і толькі сосны глухавата шэпчацьца ўверсе. Услухаешся ў пошум сасонніку, угледзіш зырккія промні сонца з-за мядзяных прамых ствалоў, удыхнеш свежы пах рання, і ўраз узнімецца настрой, душа напоўніцца нечым радасна-шчымлівым. Ідзеш і ідзеш гэтак, а думкі нібы самі вольна і шырока лунаюць дзесьці.

А ля таўшчэзных камлёў хвой, на невялікім лапніку нібы хто разаслаў дыванок, сатканы з чыстага неба. Устрапянецца нешта ў душы, ты стаіш радасны, здзіўлены

тым, што вось адкрыў такую ціхую прыгажосць, і не можаш адарваць зачараванага позірку ад тонкіх плясткаў.

Падснежнікі... А сапраўды ж, снег толькі-толькі сышоў, яшчэ вунь там, за голым арэхавым кустом, ляжыць добрая камлыга. А вясна не чакае, ёй не церпіцца: хай снег, хай мароз, а ўжо люляе і пеціць першыя свае дарункі.

А кветчкі ціха глядзяцца ў неба; кволенкія, невялічкія, яны горнуцца да самай зямлі, нібыта гэтак ім цяплей, сінія-сінія і чыстыя, як дзіцячыя вачаняты, як сама вясна.

ГРЫБНЫЯ КАРАЛІ

Красавік — першы грыбны месяц. Між старых елак на сонечных угрэўчыках з-пад разлапістых галін, якія сцелюцца па зямлі, выглядаюць смаржкі. У сонечных праменнях яны залаціста-карычневатыя.

Колер смаржкоў — ад светла-карычневага, карычневага да цёмна-карычневага. Нібы гэта і не грыбы, а каралі, раскіданыя па лесе. Ножка ў смаржкі карычневая, пакрытая срэбна-белым пушком, з дзірачкаю

ў сярэдзіне, і калі ўбачыш смаржкі, такое ўражанне, што ён ляжыць на ігліцы.

Сама лепей родзяць смаржкі на пясчаных высечках сасновых бароў, на старых вогнішчах, на сонечных угрэўчыках спелага яловага лесу. Радзей — у безарняках.

Пад красавіцкім сонцам прэе леташняе лісце. Зямля паруе. І смаржкі растуць вельмі хутка.

З. ВЕРАС.

ВЕСНАВЫ НАПІТАК

З даўніх часоў людзі збіраюць вясной бярозавы сок, настойваюць на ржаным хлебце — назапашваюць на лета прыемны напітак, які добра наталяе смагу.

У апошні час натуральны бярозавы сок пачалі выпускаць некаторыя прадпрыемствы Беларусі, у прыватнасці Слуцкі кансервавы завод.

Па дагавору з лясгасамі ў пэўны час у бярозавых гаях з'яўляюцца рабочыя, лабаранты. Яны падсочваюць

дрэвы, у час збіраюць напоўненыя слоікі. Па 10—13 тон «вясновага нектару» штодзень прывозяць на завод са Слуцкага, Любанскага, Старобінскага, Мікашвіцкага, Старадарожскага і іншых лясгасаў рэспублікі. Тут сок пастэрызуюць, разліваюць у адна- і двухлітровыя слоікі, герметычна закрываюць і адпраўляюць у гандлёвую сетку рэспублікі, на Украіну, у Маскву, Свярдлоўск і іншыя гарады.

Г. МАРОЗ.

ПОСПЕХ АЛІМПІЙСКОЙ ЧЭМПІЁНКІ

У Мінску адбыўся васьмы міжнародны турнір рапірыстак на Кубак Беларусі.

У асабістых спаборніцтвах першай была алімпійская чэмпіёнка Алена Бялова (Мінск). Перамагчы ў турніры, у якім удзельнічалі 142 фехтавальшчыцы, справа нялёгка. Напрыклад, з 49 зарубажных рапірыстак у фінал прабілася толькі румынка Ілена Гюлаі.

Для мяне гэты турнір — першы афіцыйны спаборніцтва ў сёлетнім сезоне, — сказала А. Бялова. — І, вядома, я вельмі задаволеная, што перамагла.

Бліжэйшыя планы? Добра падрыхтавацца да розыгрышу Кубка Жанці, які будзе праходзіць у сярэдзіне мая ў Парыжы. Савецкія спартсменкі ўпершыню ўдзельнічаюць у гэтых спаборніцтвах, таму хочацца, каб дэбют прайшоў паспяхова.

Паспяхова выступілі беларускія рапірысткі і ў камандным першынстве: зборная БССР заваявала галоўны прыз міжнароднага турніру фехтавальшчыц — Кубак Беларускай ССР.

НА ЗДЫМКУ: пераможцы спаборніцтваў Аляксандра ЗАБЕЛІНА, Алена БЯЛОВА, Валянціна БУРАЧКІНА.

ГУМАР

У судзе па справах малалетніх правапарушальнікаў. Паказанні дае маці падлетка:
— Бог сведка, пан суддзя, што мы з мужам выхоўваем нашага Бобі самым строгім чынам. Адкуль жа нам было ведаць, што грошы, якія мы яму выдаем на папяросты і віскі, ён траціць на марыхуану?

Муж і жонка прагульваюць парк. Насустрач ідзе дама Муж гаворыць жонцы:
— Пастарайся, Сафі, выглядаць шчаслівай: дама — мая першая жонка.

Гаспадар рэстарана вывесіў у вітрыне аб'яву: «Тут рахункі аплочваюць вашы праўднікі!»
Першы ж наведвальнік, які ўбачыў гэту аб'яву, загадаў сабе шыкоўны абед з самымі вытанчанымі вінамі, а калі афіцьянт прадставіў рахунак, ён паказаў на аб'яву і сказаў:
— Рахунак аплочаць мае праўднікі!
— Зусім правільна, яны аплочаць ваш рахунак, але гэты — рахунак вашага прадзеда!

ГРАВЮРЫ ПЯТРА МСЦІСЛАЎЦА

Пятро Цімафееў Мсціславец увайшоў у гісторыю славянскай культуры як адзін з пачынальнікаў рускага кнігадрукавання, выдатны папечнік Івана Фёдарова. Біяграфічных звестак пра Мсціслаўца захавалася дужа мала. Пераважная большасць даследчыкаў лічыць, што нарадзіўся ён на Магілёўшчыне, у Мсціславі.

Упершыню прозвішча Мсціславец згадваецца ў пасляслоўі да першыня рускага кнігадрукавання — маскоўскага «Апостала» 1564 года. Затым яно трапляецца ў літаратурных крыніцах XVII стагоддзя.

З гэтых звестак вынікае, што Іван Фёдарав пачынаў вялікую справу разам са сваім «клеўрэтам» (супрацоўнікам) Пятром Мсціслаўцам; яшчэ да выхаду ў свет «Апостала» 1564 года Мсціславец ужо быў спрактыкаваным друкараром і, магчыма, гравёрам; да прыезду ў Маскву Мсціславец, мабыць, вучыўся кнігадрукаванню ў нейкіх вопытных майстроў. Яго самастойная дзейнасць

пачалася недзе ў 1570 годзе, калі ён з Заблудава на Гродзеншчыне (там яны з Фёдаравым выдалі «Вучыцельнае евангелле») пераехаў у Вільню. Тут, «в доме благочестивых мужей» Кузьмы і Лукі Мамонічаў, Мсціславец выдаў тры кніжкі: «Евангелле напастольнае» (1575), «Псалтыр» (1576) і «Часоўнік» (1576). Кніжкі набраны буйным прыгожым шрыфтам, які браў сваё паходжанне з паўстава беларускіх і рускіх рукапісаў. Шрыфт быў адліты ў Вільні.

Як і скарынінскія гравюры, работы Мсціслаўца 1575—1576 гадоў выкананы ў стылі готыкі і Рэнэсансу.

Параўноўваючы ксілаграфію выданняў Скарыны з найлепшымі венецыянскімі гравюрамі эпохі Рэнэсансу, славу рускіх крытык У. Стасаў псаў, што «тая вытанчанасць малюнку, тое майстэрства гравюры, якія на такі кароткі час прамільгнулі ў выданнях венецыянскіх і скарынінскіх, ніколі ўжо больш не паўтараліся ні ў адным выданні царкоўнасла-

вянскага друку на працягу ўсёй другой паловы XVI — усяго XVII і першай паловы XVIII стагоддзяў».

Думаецца, што ў адносінах да ксілаграфіі з выданняў Мсціслаўца трэба зрабіць агаворку: паводле гравёрнай тэхнікі яны не саступаюць скарынінскім. Якая разнастайнасць штрыха, дасканаласць разца! Ксілаграфія як бы набліжаецца да гравюры на медзі, што было характэрна для тагачаснай кніжнай графікі.

Гравюры «Евангелля» і «Псалтыра» не пазначаны прозвішчам мастака або гравёра. Але далейшая гісторыя друкарні Мамонічаў сведчыць пра тое, што намалюваў і выразаў іх сам Мсціславец.

Адносіны паміж Мсціслаўцам і Мамонічамі неўзабаве чамусьці сапсаваліся. Мсціславец быў вымушаны пакінуць друкарню, забраўшы, па рашэнню суда, абсталаванне друкарні, у тым ліку аўтарскія дошкі і шрыфты. І ўжо «Служэбнік» — першая кніжка, якая выйшла з друкарні Мамонічаў пасля гэта-

га, надрукавана зусім іншым шрыфтам.

Пасля 1577 года сляды Мсціслаўца губляюцца. Але адроджаны ім скарынінскія ксілаграфічныя традыцыі не маглі знікнуць. Паліграфічна-выдавецкая дзейнасць Мсціслаўца зрабіла прыкметны ўплыў на пазнейшае беларускае, рускае і украінскае кнігадрукаванне. Як адзначаюць даследчыкі, «у гравюры Беларусі ў канцы XVI стагоддзя ўсталяваўся створаны Пятром Мсціслаўцам арыгінальны беларускі дэкаратыўны стыль...» Тэхніку «віртуозна разца» капіруюць ягонны вучні — віленскія гравёры.

Матывы ксілаграфіі Мсціслаўца часта паўтараліся ў гравюрах беларускіх старадрукаў XVII стагоддзя. Іх добра ведаў і буйнейшы рускі гравёр XVI стагоддзя Радзішэўскі.

Асабліва вялікі ўплыў на ксілаграфічнае мастацтва братніх народаў мелі аздобы віленскіх выданняў Мсціслаўца. Віленскі арнамент стаў узорам для шэрагу выданняў Кіева, Пачаева, Дзермані, Чарнігава, Магілёва, Кутэйна, у славянскіх кнігадрукаванні ў Румыніі.

В. ШМАТАЎ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82
33-65-84, 33-03-15,
33-65-91, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 446.